

УДК 330.341.1

Ладунка І.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств та економічної теорії
Бердянського державного педагогічного університету

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛИХ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено сучасні проблеми активізації розвитку малих виробничих підприємств. Проведено аналіз стану малого підприємництва в Україні, виявлено проблеми, що сповільняють його розвиток, визначено шляхи їх подолання. Розкрито перспективи розвитку малих виробничих підприємств у промисловості, визначена їх роль у підвищенні конкурентоспроможності економіки країни.

Ключові слова: активізація розвитку малих виробничих підприємств, мале підприємництво, економічний розвиток, державна регіональна політика.

Ладунка І.С. СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ АКТИВИЗАЦИИ РАЗВИТИЯ МАЛЫХ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье исследованы современные проблемы активизации развития малых производственных предприятий. Проведен анализ малого предпринимательства в Украине, выявлены проблемы, которые замедляют его развитие, определены пути их преодоления. Раскрыты перспективы развития малых производственных предприятий в промышленности, определена их роль в повышении конкурентоспособности экономики страны.

Ключевые слова: активизация развития малых производственных предприятий, малое предпринимательство, экономическое развитие, государственная региональная политика.

Ladunka I.S. MODERN PROBLEMS OF ACTIVATION SMALL MANUFACTURING COMPANIES

The article studies the current problems of intensification of small manufacturing enterprises. The analysis of small business in Ukraine has been done. The problems, which slow down its development, are revealed, identified ways to overcome them. Reveals the prospects of small manufacturing companies in the industry, defined their role in enhancing the competitiveness of the economy.

Keywords: activation of small manufacturing firms, small business, economic development, national regional policy.

Постановка проблеми. Підприємницька діяльність є основою економічного і соціального розвитку, вирішення соціальних проблем, подолання бідності та забезпечення високого рівня життя громадян. Тому в кожній країні питання створення належних умов для відповідального перед державою, соціально-орієнтованого, спрямованого на вирішення як поточних, так і довгострокових задач бізнесу завжди належали до першочергових. Така діяльність передбачає вирішення цілого комплексу складних, нерідко суперечливих проблем з урахуванням загальнодержавних та регіональних інтересів, а також мотивів діяльності різних соціальних груп населення.

Світовий досвід та практика господарювання свідчать, що виробничі підприємства малого бізнесу є однією з рушійних сил економічного розвитку, активізації інноваційної діяльності, ефективним засобом структурної перебудови, подолання диспропорцій на окремих сегментах ринку, розвитку конкуренції, утворення нових робочих місць і зниження безробіття. Проблема створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва постійно вимагає зміни методів і форм управління цим процесом, удосконалення і узгодження функцій управління ним на всіх рівнях. У сучасних умовах подальший розвиток малого підприємництва потребує глибокого дослідження його системоутворюючих факторів, територіальних особливостей, формування і здійснення відповідної ефективної та гнучкої державної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню економічних аспектів розвитку малого підприємництва в Україні присвячено праці А. Гальчинського, Ю. Бажала, Г. Білоуса, З. Варналія, В. Герасимчука, Я. Жаліла, С. Злупка, А. Даниленка, І. Комарницького, М. Крупки, В. Кузнецова, І. Лемешевського, В. Онищенко, В. Пили, С. Реверчука, М. Сизоненко, Д. Стеценка, О. Тимченка та інших вчених.

Активно процес становлення підприємницького сектора економіки досліджений і в роботах зарубіжних авторів: Л. Вальраса, Д. Кларка, М. Вебера, Ф. Гайєка, В. Зомбарта, П. Друкера, Р. Кантільйона, І. Кірцнера, Р. Коуза, А. Маршалла, Ж. Сея, Р. Слоу, Ф. Хайєка, Дж. Шекеля, Й. Шумпетера та ін. Однак недостатньо вивченими залишаються чинники диференціації та структурних особливостей малого підприємництва в регіонах України.

Мета дослідження. Метою статті є висвітлення сучасних проблем активізації розвитку малих виробничих підприємств в Україні, визначено проблеми, що сповільнюють розвиток та пошук шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. В умовах фінансово-економічної кризи в Україні відзначалося значне погіршення показників розвитку бізнесу. До факторів негативного впливу на їх динаміку належать скорочення споживчого попиту, загострення проблем у банківській сфері, погіршення умов кредитування реальної економіки, обмеження державних інвестицій та фінансової підтримки бізнесу, зменшення зарубіжного інвестування у розвиток приватного сектору та ін.

З метою їх подолання державними органами влади запроваджено заходи з покращення ведення підприємницької діяльності. Їх було спрямовано на підвищення рівня навчальної підготовки кадрів для підприємництва, впровадження його фінансово-кредитної та експортної підтримки, стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів, врахування європейського досвіду розвитку малого та середнього бізнесу, активізації державно-приватного партнерства та ін.

Проте боротьба з кризовими явищами в економіці не відрізнялася системністю та послідовністю. Тому не були вирішені задачі щодо стримування тенденцій до їх поглиблення. Наслідком стало погіршення загальної ситуації в країні. До причин такого ста-

ну відносяться неузгодженість дій політичних сил, низький ступінь довіри до влади з боку громадян та низький рівень співпраці державного виконавчого апарату з бізнесом і громадськими організаціями. У той же час для стабілізації ситуації необхідна консолідація дій політиків, а також громадськості, спрямована на вирішення проблем, які накопичилися у сфері бізнесу.

В умовах фінансово-економічної кризи в Україні значно погіршилося підприємницьке середовище. Відзначалися тенденції зниження багатьох показників розвитку бізнесу та подальшої його концентрації в провідних регіонах країни. Негативними стали впливи таких змін на занятість та соціальний захист населення. На державному рівні були прийняті заходи з державної підтримки підприємницької діяльності. Проте виявилось, що вони здебільшого мали нормативний характер і не були в достатній мірі підкріплені ресурсним забезпеченням. Тому їх прийняття і не призвело до суттєвого поліпшення ситуації.

Накопичилися проблеми, пов'язані з проведенням регуляторної політики. Більш рельєфно виявилися недоліки реєстраційної діяльності. Загострилися питання функціонування дозвільної системи у сфері господарської діяльності. Не в повній мірі відповідає вимогам розвитку бізнесу, адекватного інтересам не тільки підприємців, а і держави в цілому також чинний перелік видів господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню. Чимало складних проблем накопичилося в системі оподаткування діяльності підприємства. Потребує реформування державний нагляд у сфері господарської діяльності.

Розвиток підприємництва стримується використанням обтяжливих регуляторних процедур (складністю адміністрування податків, отримання дозволів, технічного регулювання сертифікації та стандартизації, перевірок органів державного нагляду). Тому важливими є питання удосконалення правової та організаційної бази, спрямованої на створення більш сприятливих умов для функціонування соціально-орієнтованого, налаштованого на роботу в умовах конкурентного середовища бізнесу.

Господарський комплекс нашої країни характеризується низьким рівнем технічної та технологічної бази. Тому до пріоритетних завдань належить створення умов для прискорення технологічної перебудови вітчизняного виробництва з метою підвищення його потенціалу та досягнення рівня світових стандартів. Важливим напрямом зміцнення конкурентоспроможності національного бізнесу та оволодіння сучасними важелями конкурентної боротьби є забезпечення високого рівня інноваційної активності вітчизняних підприємств. Умовою прискорення стабілізації економічного і соціального розвитку України є реалізація заходів, спрямованих на активізацію модернізації господарського комплексу з урахуванням досвіду розвинутих країн.

Результативність державної підтримки та формування сприятливого підприємницького середовища передбачає її здійснення на всіх рівнях влади. Проте як на загальнодержавному, так і на регіональних рівнях мається значна кількість проблем, вирішення яких потребує впровадження активних заходів. Місцеві органи влади в недостатній мірі виконують роль посередників між бізнесом, державою і суспільством.

Важлива роль належить запровадженню заходів, спрямованих на стабілізацію внутрішнього та зовнішнього попиту на продукцію вітчизняних підприємств. Потребують покращення режими кредитування національного товаровиробника. Для попе-

редження антидержавних явищ в розвитку бізнесу необхідно впровадити заходи з обмеження тінізації економіки та рейдерства. Важливим фактором активізації підприємництва має стати поглиблення діалогу бізнесу і влади [4, с. 25].

Потребує суттєвого покращення стан ресурсного забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу. Зокрема, не виконується значна кількість положень, передбачених Національною програмою сприяння розвитку малого підприємництва. Нерезультативними виявилися регіональні програми підтримки малого бізнесу. Не відповідає сучасним вимогам інфраструктура, функції якої зводяться до обслуговування підприємницької діяльності. Потребує активізації участь громадськості в прийнятті управлінських рішень стосовно покращення бізнес-середовища. Ціле-спрямованої державної політики потребує розвиток державно-приватного партнерства в Україні.

Основою вирішення задач з активізації розвитку бізнесу в Україні є формування адекватної нормативно-правової бази, з використанням якої здійснюється проведення регуляторної політики. Значне покращення регуляторної політики залишається одним з найважливіших напрямів забезпечення поступального розвитку національної економіки та вирішення соціальних проблем. Тому постає задача проведення подальшої роботи з її удосконалення, розрахованої на середньо- та довгострокову перспективу.

Мале підприємство – суттєва складова і масова суб'єктивна база цивілізованого ринкового господарства, невід'ємний елемент адекватного йому конкурентного механізму. Воно надає ринковій економіці певну гнучкість, мобілізує крупні фінансові і виробничі ресурси населення, акумулює в собі потужний антимонопольний потенціал, служить фактором розв'язання соціальних завдань.

Економічні реформи, що здійснюються в Україні, є умовою становлення та розвитку малого підприємства як необхідної складової формування ринкових відносин у державі. Особливої актуальності ці питання набувають у зв'язку з розширенням економічної самостійності регіонів, тому що реалізація регіональних інтересів безпосередньо пов'язана з територіальним господарюванням та розвитком малих підприємств.

З'ясуванню сутності малого підприємства світова економічна наука постійно приділяє увагу як одному із закономірних, постійно діючих чинників соціально-економічного прогресу країн. У системі категорій ринкової економіки дана економічна категорія розглядається на основі тісної взаємодії розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. Проте це поняття постійно поповнюється елементами нового змісту, що зумовлює необхідність його системного вивчення.

Регіональна політика є частиною державної політики, що визначає її доцільний середній і довгостроковий характер, вона повинна мати чітку цільову установку і не зосереджуватися повністю одночасно на усіх актуальних на даний момент проблемах. У сучасній економічній науці існує багато теорій регіонального розвитку, які пояснюють причини нерівномірності розвитку у рамках простору, часу та між різними об'єктами. Кожна з них пропонує свій ключ, який може забезпечити економічне зростання у регіонах [5, с. 75].

Обґрунтування шляхів ефективного розвитку малого підприємства в Україні і її регіонах представляє собою специфічний напрямок дослідження з точки зору врахування характерних особливостей його

базової основи. Виробничі структури є складовою системоутворюючих факторів щодо забезпечення збалансованості на загальнодержавному та регіональному рівнях і за формою прояву та організації знаходяться під прямим та побічним впливом відносно принципів територіального устрою, механізму відношень та розподілу повноважень між центром та відносно відокремленими територіями у складі держави.

Регіональну політику сприяння розвитку малого підприємництва необхідно розглядати як один із найбільш пріоритетних напрямів діяльності місцевих органів влади щодо забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку територій. Важливість врахування регіональних особливостей при виробленні політики підтримки підприємництва пов'язана з тим, що воно переважно зорієнтоване на місцеві ринки, а також допомагає задіяти підприємницький потенціал як вагомий ресурс регіонального розвитку.

Створення сприятливого підприємницького клімату в регіонах України повинно стати запорукою консолідації зусиль щодо удосконалення рівня відносин і співпраці підприємців з органами місцевого самоврядування, органами державної влади і бути спрямованим на формування привабливого інвестиційного середовища, вдосконалення маркетингової стратегії міста, інформаційно-консалтингової, навчально-тренінгової підтримки малого підприємництва та реалізації ефективної регуляторної політики на місцевому рівні, спрямованої на співпрацю з донорськими організаціями та участь у міжнародних проектах.

Конкретизація закономірностей розвитку малого підприємництва кореспондується з умовами його забезпечення в регіонах України. Рівень розвитку малого підприємництва в регіоні залежить від загальнодержавних і регіональних факторів, від соціально-економічного потенціалу. Важливим фактором його розвитку є діяльність державних органів влади та органів місцевого самоврядування як одного з механізмів збалансування та вирішення інтересів різноманітних соціальних груп.

Закономірною основою пізнання сутності становлення та розвитку малого підприємництва в сучасних умовах є розроблення і удосконалення цілісного підходу до регіональної економічної політики на основі теоретичних, науково-обумовлених шляхів до пізнання явища, яке вивчається на категорійному рівні відносно вихідних категорій ринкової економіки. Регіональну політику сприяння розвитку малого підприємництва необхідно розглядати як один із найбільш пріоритетних напрямів діяльності місцевих органів влади щодо забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку територій. Важливість врахування регіональних особливостей при

виробленні політики підтримки підприємництва пов'язана з тим, що воно переважно зорієнтоване на місцеві ринки, а також допомагає задіяти підприємницький потенціал як вагомий ресурс регіонального розвитку. Існує необхідність продовження дослідження територіальних механізмів стимулювання розвитку малого підприємництва, виявлення чинників використання об'єктивно високого потенціалу цього виду господарювання у сприянні та вирішенні нагальних соціально-економічних проблем трансформаційної економіки України. Потенціал позитивного впливу малого підприємництва на соціально-економічні процеси не може використовуватися в повному обсязі до того часу, поки не будуть виявлені і ліквідовані негативні фактори, а також обґрунтовані шляхи і механізми поступального розвитку діяльності малих підприємств як важливого сектора національної економіки.

Висновки. Таким чином, розвиток підприємств малого бізнесу впливає на структурну перебудову економіки, сприяє розвитку конкуренції та стимулює інноваційні процеси. Проблема створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва постійно вимагає зміни методів і форм управління цим процесом, удосконалення й узгодження функцій управління ним на всіх рівнях. Подальший розвиток малого підприємництва потребує формування і здійснення відповідної ефективної та гнучкої регіональної політики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Варналії З. *Мале підприємництво: Основи теорії і практики* / З. Варналії – 2-ге вид. – К. : Знання, КОО, 2003. – 285 с.
2. Галан Н. *Державна підтримка малих та середніх підприємств в Європейському союзі* / Н. Галан // *Фінанси України*. – 2005. – № 5.
3. Гальчинський А. *Стратегія економічного та соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції»* // А. Гальчинський, В. Заєць. – К. : ВЦ Держкомстату України, 2004. – 116 с.
4. Наумова Л.Ю. *Розвиток малого і середнього підприємництва як фактор фінансової стабілізації в державі* // *Фінанси України*. – 2001. – № 11. – С. 24-29.
5. Комарницький І.М. *Концепція формування управління розвитком підприємництва та напрямки активізації підприємницької діяльності в регіоні* // *Регіональна економіка*. – 2000. – № 4. – С. 70-78.
6. Крайник О.П. *Підприємництво як фактор регіонального економічного розвитку* // *Регіональна економіка*. – 2000. – № 4. – С. 62-70.
7. Пила В.І. *Проблеми соціально-економічного розвитку регіонів та шляхи їх подолання* // *Університетські наукові записки Хмельницького інституту регіонального управління та права*. – 2007. – № 3(23). – С. 163-166.
8. *Історія економічних учень* : [підручник] : у 2-х ч. / [за ред. В.Д. Базилевича]. – К. : Знання-Прес, 2004-2006. – 1-3 вид. – 345 с.
9. *Державний комітет статистики України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.